

1 Pafiliwn Llangollen

Ewch ar hyd y llwybr tynnau ac wrth ymyl y bont ym mhen gorllewinol y maes parcio trowch i'r dde.

Bydd Pafiliwn Llangollen yn ymddangos mewn dolydd ar y dde. Adeiladwyd y pafiliwn yn 1992 ac mae lle i 4,500 o bobl eistedd y tu mewn iddo. Yma, wrth gwrs, mae cartref Eisteddfod Gerddorol Rhyngwladol Llangollen. Yn ogystal â chroesawu 120,000 o ymwelwyr a cherddorion o bedwar ban byd bob mis Gorffennaf, mae'r Pafiliwn yn cynnal rhaglen o gyngherddau a digwyddiadau drwy gydol y flwyddyn.

www.llangollenpavilion.co.uk
<https://international-eisteddfod.co.uk>

1 Llangollen Pavilion

Join the canal towpath beside the bridge at the western end of the car park and turn right.

Llangollen Pavilion will emerge on meadowland to your right. Built in 1992 and capable of seating 4,500 people, this is the home of the Llangollen International Musical Eisteddfod. Not content with welcoming 120,000 festival-goers and musicians every July, the Pavilion hosts a year-round programme of concerts and events.

www.llangollenpavilion.co.uk
<https://international-eisteddfod.co.uk>

Llwybr y dref : Town trail

Pellter	2 filltir / 3.2 km	Distance	2 miles / 3.2 km
Pa mor anodd yw'r llwybr?	Eithaf gwastad oni bai eich bod chi'n dewis mynd ar hyd y llwybr i Blas Newydd	Difficultly	Quite flat except for optional walk to Plas Newydd
Amser yn cerdded	2 awr	Walking time	2 hours
Man cychwyn	Maes parcio'r Pafiliwn Rhyngwladol, Ffordd yr Abaty LL20 8SW	Start point	International Pavilion car park, Abbey Road LL20 8SW
Cludiant cyhoeddus	Traveline Cymru 0800 464 0000, National Rail Enquiries 03457 484950	Public transport	Traveline Cymru 0800 464 0000, National Rail Enquiries 03457 484950

2 Glanfa Llangollen

Edrychwch o'ch cwmpas. Eithaf da, yn dydi? Cystal â'r Taj Mahal a'r Acropolis, yn ôl UNESCO. Felly, yn 2009, bu iddyn nhw ddyndio 11 milltir o Gamlas Llangollen – gan gynnwys Rhaeadr y Bedol a Thraphont Ddŵr Pontcysyllte – yn Safle Treftadaeth y Byd. Fe allwch chi deithio ar gwch i'r ddau gyfeiriad o'r fan hon. Bydd ceffylau yn gallu'ch tynnu chi hyd at Rhaeadr y Bedol ond bydd amoch chi angen modur, a gwyllo rhag bod eich pen chi'n troi, i gressi'r "afon syfrdanol yn yr awyr", campwaith Thomas Telford.

Ewch i'r dde ar ôl mynd heibio'r ystafell de a dilynwch ffordd Wharf Hill at y bont. Trowch i'r dde neu i'r chwith os oes amoch chi awydd mynd i fyny i Gastell Dinas Brân (taih 45 munud).

2 Llangollen Wharf

Look around you. Not bad, is it? Every bit as good as the Taj Mahal or the Acropolis, according to UNESCO. So in 2009 they made 11 miles of Llangollen Canal – including the Horseshoe Falls and mighty Pontcysyllte Aqueduct – into one big World Heritage Site. You can catch boats in both directions from here. Horses will pull you towards the Horseshoe Falls but you'll need a motor, and a head for heights, to cross Thomas Telford's awe-inspiring "stream in the sky".

Bear right after passing the tearoom and join Wharf Hill at the bridge. Turn right (or left if you fancy the signposted 45-minute climb to Castell Dinas Brân).

3 Pont Llangollen

Yn ôl y traddodiad, er nad oes sicrwydd ynghylch hyn, adeiladwyd Pont Llangollen gan yr Esgob John Trevor yn 1345. Heb amheuaeth, mae'r bont wedi ei haddasu ers hynny, yn anad dim i ganiatau i geir gressi drosti ac i drenau fynd oddi tani. Ond, yr hyn sy'n sicr, yw ei bod yn cynnig darlun goddog o ddrydedd byrlymog Afon Dyfrdwy, lle'r oedd psgyrtia eogiaid mewn cwngylau yn olygfa gyffwrdd iawn tan y 1950au. Does ryfedd felly ei bod hi'n un o "Saith Rhyfeddod Cymru". Heddiw rydych chi'n fwy tebygol o weld pobl yn canïo, caicio neu'n raffio i lawr yr afon gan fod Llangollen yn hafan ar gyfer chwaraeon dŵr a gweithgareddau awyr agored cyffrous eraill.

Ar ôl croesi'r bont, trowch yn syth i'r dde i Dee Lane.

3 Llangollen Bridge

Llangollen Bridge, one of the "Seven Wonders of Wales", was apparently built by Bishop John Trevor in 1345, although nobody knows for sure. It's certainly been altered a bit since then, not least to allow cars across and trains underneath. What we do know is that it provides a magnificent view of the rushing waters of the River Dee, where coracle fishing for salmon was a common sight until the 1950s. Nowadays you're likely to spot canoeists, kayakers and rafters because Llangollen is a hotspot for watersports and other adrenalin-fuelled outdoor activities.

After crossing the bridge, turn immediately right into Dee Lane.

4 Melin Flawd

Adeiladwyd y felin yn y drydedd ganrif ar ddeg gan fynaich Sistersiaid Abaty Glyn y Groes gerllaw. Ailadeiladwyd y felin flawd yn 1786 a bu iddi aros agor tan 1974. Ond, erbyn i'r felin gael ei rhoi ar osod i gwmmi tafarn yn y 1990au, roedd mewn cyflwr ofnadwy ac mewn perygl o dymchwel i'r afon. Ond ddim heddiw. Rwan fe allwch chi weld yr olwyn ddŵr yn troi y tu ôl i'r bar – a chael diod ar y deiau pren a osodwyd i'r dde dros frwd a dyfroedd gwylt y felin.

Dilynwch y llwybr wrth ochr y Felin Flawd, ac yna trowch i'r chwith – neu fe allwch chi barhau i gerdded ar hyd Promenâd Fictoria ar daith olygfaol i Barc Glan yr Afon lle mae yna le chwarae, cae pêl-droed a pharc sglefrïo, yn ogystal â chaffai a golff gwallgof yn yr haf.

4 Corn Mill

Built in the 13th century by the Cistercians of nearby Valle Crucis Abbey, the Corn Mill was rebuilt in 1786 and remained a working mill until 1974. But it was in danger of falling into the river by the time it was leased to a pub company in the 1990s. Not any more. Now you can see the water wheel turning again behind the bar – and have a drink on wooden decks built right over the mill race and rapids.

Follow the footpath beside the Corn Mill, then turn sharply left – or continue along Victoria Promenade for a scenic detour to Riverside Park with its play area, ball pitch and skate park, plus café and crazy golf in the summer.

5 Amgueddfa Llangollen

Ar fin ailagor yn 2025 gyda tho newydd sbon, nid yw'r adeilad polygonaidd hwn o ganol yr 20fed ganrif yn cynnig llawer o glw i'r trysorau y tu mewn. Mae gan Amgueddfa Llangollen dros 1,500 o arteffactau a mwy na 7,000 o fotograffau a dogfennau, a roddwyd yn bennaf gan y gymuned leol. Maen nhw'n helpu i adrodd stori ryfeddol y dref – yr holl ffordd o Oes y Cerrig, trwy'r cyfnod Rhufeinig a Normanaidd ac ymlaen i'r ddwy ganrif ddiwethaf.

Ar gornel Parade Street a Heol y Castell mae Neuadd y Dref a adeiladwyd yn 1867, sef yr hen Ystafelloedd Cynnull a Neuadd y Farchnad.

5 Llangollen Museum

Due to reopen in 2025 with a brand-new roof, this mid-20th century polygonal building offers little clue to the treasures inside. Llangollen Museum holds over 1,500 artefacts and more than 7,000 photographs and documents, mostly donated by the local community. They help to tell the town's remarkable story – all the way from the Stone Age, through the Roman and Norman eras and on into the last two centuries.

On the corner of Parade Street and Castle Street stands the 1867 Town Hall, once the Assembly Rooms and Market Hall.

www.googledddwyraincymru.cymru www.northeastwales.wales

6 Y Capel

Adeiladwyd y Capel yn y 1860au yn yr arddull Romanesg (bydd arbenigwyr pensaerïaeth yn eich plith wedi sylwi ar y tri bwa ar bilastrau o dan y pediment). Cafodd ei gynllunio i ddal cynulleidfia o 400 o Fedyddwyr ond yn anffodus, wrth i'r blynyddoedd fynd heibio, doedd dim angen cynmair o seddi. Erbyn 1982 nid oedd y capel bellach o fudd.

Mae'r adeilad bellach yn ffnhonnell pob gwybodaeth, gyda Chanofian Groeso a llyfrgell i fyny grisiau. Mae yna hyd yn oed onel gelf a chrefft gyfoes. Cafodd yr adeilad ei agor ar ei newydd wedd yn 2003 gan arlunydd Cymreig enwocaf yr ugeinfed ganrif, Syr Kyffin Williams – ac roedd o'n gwybod ei bethau'n iawn.

6 Y Capel

Y Capel was built in the 1860s in the Romanesque style (architecture buffs will note the three arches on pilasters beneath the pediment). It was designed to hold a congregation of 400 Welsh Baptists, sadly rather more than proved necessary as the generations went by. By 1982 it had outlived its usefulness as a chapel.

Now it's a fount of all knowledge, with a library upstairs and a Tourist Information Centre below. There's even a contemporary art and crafts gallery. The restored building was opened in 2003 by the greatest Welsh painter of the 20th century, Sir Kyffin Williams, who knew a good thing when he saw it.

7 Yr Arfdy

Ar ôl croesi'r A5 ym mhen uchaf Heol y Castell, efallai yr hoffech chi aros ennyd i fyfyrlo ar y ffordd arthrol o Lundain i Gaergybi a adeiladwyd gan Thomas Telford i gyflymu'r post rhwng y britddinas ac Iwerddon. Cafodd y ffordd ei chwblhau ar ôl codi Pont Grog Menai yn 1826.

Mae'r arfdy mewn tipyn o argyfwng hunaniaeth, ac mae'r adeilad hefyd yn cael ei alw'n The Old Lock-up. Mae'r dryswch yma'n adlewyrchu ei ddefnydd amrywiol ers ei adeiladu fel carchar a llys ynadon yn 1835. Fe'i defnyddiwyd yn ddweddarach fel neuadd y dref ac yna fel neuadd ymarfer ac arfdy ar gyfer Milisia'r Iwmyr tan ddiwedd y bedwaredd ganrif ar bymtheg.

7 The Armoury

Having crossed the A5 at the top of Castle Street, you might pause to reflect that this is part of the immense London to Holyhead road built by Thomas Telford to speed the mail between the capital and Ireland. It was completed by the small matter of the construction of the Menai Suspension Bridge in 1826.

The Armoury has a bit of an identity crisis, also being widely known as The Old Lock-up. This confusion reflects its various uses since it was built as a jail and magistrates court in 1835. It was later used as a town hall and then a drill hall and armoury for the Yeomanry Militia until the end of the 19th century.

8 Plas Newydd

Cerddwch i fyny Heol y Bryn at Blas Newydd neu fe allwch chi barhau i gerdded i lawr Regent Street a throi i'r chwith i mewn i faes parcio Eglwys Sant Collen.

Tŷ hanesyddol Plas Newydd oedd cartref Merched byd-enwog Llangollen: sef y Foneddiges Eleanor Butler a Miss Sarah Ponsonby. Roedd y ddwy yn aristocratiaid o Iwerddon a ffordd i fyw yng Nghymru. Yn 1780 symudodd y ddwy i fwthyn bychan a'i droi'n ffantasi Gothig o wydr lliw a derw cerffedig. Fe wnaeth eu "hymddoleiad rhamantus" gipio dychymyg cynddeithas cyfnod y Rhygeiwaeth gan gynnwys Wordsworth a Dug Wellington. Cwydych chi o amgylch eu cartref a'r ardd ac ewch i nol lluniaueth yn yr ystafell de gain.

@plasnewyddllangollen

8 Plas Newydd

Walk up Hill Street to Plas Newydd or continue down Regent Street and left into St Collen's Church car park.

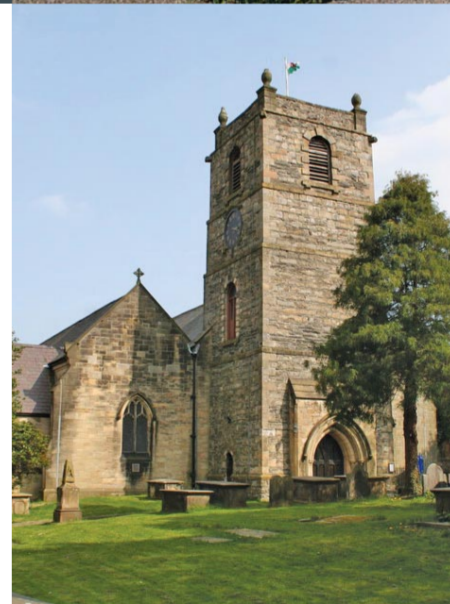
This is the world-famous home of the Ladies of Llangollen: runaway Irish aristocrats Lady Eleanor Butler and Miss Sarah Ponsonby. In 1780 they moved into a modest cottage together and turned it into a Gothic fantasy of stained glass and carved oak. Their "Romantic retirement" captured the imagination of Regency society including Wordsworth and the Duke of Wellington. Explore their home and garden and take refreshment in the elegant tearooms.

@plasnewyddllangollen

9 Eglwys Sant Collen

O Blas Newydd, dilynwch Butler Hill yn ôl i lawr i'r A5 a chroeswch i Church Street. Ewch i mewn i'r fynwent drwy'r gatiau haearn wrth ymyl Gwesty'r Hand.

Sefydlwyd yr eglwys yn y chweched ganrif gan Sant Collen, rhyfelwr Cristnogol a fu'n feudwy yn ddweddarach yn Nhwir Glastonbury. Yn ôl y chwedl bu iddo ymddol yma ar ôl trechu cawres leol a oedd yn llarpio dynion. Adeiladwyd yr eglwys a welwch chi heddiw yn y drydedd ganrif ar ddeg ond fe addaswyd cryn dipyn arni yn Oes Fictoria. Ond, diolch i'r dref, mae'r ddau drawst gordd cerffedig wedi goroesi. A welwch chi'r heneb driongl yn y fynwent i Farched Llangollen a'u morwyn Mary Carryl – marmor Eidaliaidd iddyn nhw a thywodfaen ar gyfer Mary.

9 St Collen's Church

From Plas Newydd, follow Butler's Hill back down to the A5 and cross into Church Street. Enter the churchyard through the iron gates next to the Hand Hotel.

The church was founded in the sixth century by Saint Collen, Christian warrior and later hermit on Glastonbury Tor, who apparently retired here after vanquishing a local man-eating giantess. The present church is 13th century with drastic Victorian alterations. Thankfully, the wonderful pair of carved hammer-beam roofs survived. Look out for the restored three-sided churchyard monument to the Ladies of Llangollen and their servant Mary Carryl – Italian marble for them, sandstone for her.

Tra eich bod yn cerdded... While you're walking....

Cadwch eich llygaid ar agor am yr anifail peryglus yma, rhan o ffasâd addurniadol un o dafarn dai Llangollen. Nawn ni ddim dweud wrthoch chi lle'n union i edrych – ond mae enw'r dafarn yn dipyn o glw.

Keep your eyes peeled for this beefy chap, part of the decorative façade of a Llangollen pub. We won't tell you exactly where to look – but the pub's name is a bit of a giveaway.

10 Rheilffordd Llangollen

Gall gressi'r bont eto roi olygfa berffaith i chi o orsaf Rheilffordd Llangollen o 1865 wrth iddo goffeiddio arglawndd gogleddol yr Afon Dyfrdwy. Mae'r unig reilffordd drefnadaeth maint safonllyng ngogledd Cymru ac mae'n mynd am oddeutu 10 milltir drwy Dyffryn Dyfrdwy, Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol. Diolch i waith ddiplomo'r fim o wirfoddolwyr, gallwch fynd yr holl ffordd i dref prysur Corwen trwy orsafoddd Berwyn, Glyndyfrdwy a Charrog.

www.llangollen-railway.co.uk

10 Llangollen Railway

Crossing the bridge again gives a perfect view of the 1865 station of Llangollen Railway as it hugs the north bank of the River Dee. The only standard gauge heritage railway in North Wales huffs and puffs for almost 10 miles through the stunning Dee Valley, an Area of Outstanding Natural Beauty. Thanks to the tireless work of its team of volunteers you can ride all the way to the bustling town of Corwen via stations at Berwyn, Glyndyfrdwy and Carrog.

www.llangollen-railway.co.uk